

V l á d n í n á v r h

ZÁKON

ze dne 2021,

kterým se mění zákon č. 437/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti dávek státní sociální podpory a příspěvku na péči v souvislosti s nouzovým stavem při epidemii

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

Zákon č. 437/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti dávek státní sociální podpory a příspěvku na péči v souvislosti s nouzovým stavem při epidemii, se mění takto:

1. Za § 2 se vkládá nový § 2a, který včetně nadpisu zní:

„§ 2a

Úprava nároku na přídavek na dítě ve zvýšené výměře

Jestliže některé ze společně posuzovaných osob podle § 7 zákona o státní sociální podpoře vznikl nárok na ošetřovné, považuje se pro účely nároku na přídavek na dítě ve zvýšené výměře od splátky náležející za kalendářní měsíc leden 2021 až do splátky náležející za kalendářní měsíc září 2021 podmínka uvedená v § 18 odst. 2 zákona o státní sociální podpoře za splněnou, a to v tom kalendářním měsíci, ve kterém této společně posuzované osobě vznikl nárok na ošetřovné. Nárok na ošetřovné podle věty první krajská pobočka Úřadu práce ověří z údajů z informačních systémů pojištění upravených v zákoně o nemocenském pojištění v souladu s § 63 zákona o státní sociální podpoře.“.

2. Za § 4 se vkládá nový § 4a, který včetně nadpisu zní:

„§ 4a

Úprava nároku na dávky státní sociální podpory a zvýšení příspěvku na péči v době epidemie

Pro účely zjišťování příjmu rozhodného při přiznání dávek státní sociální podpory poskytovaných v závislosti na výši příjmu a zvýšení příspěvku na péči podle § 12 zákona o sociálních službách se pro splátky dávek náležejících za kalendářní měsíce leden 2021 až září 2021 za příjem nepovažuje ošetřovné.“.

Čl. II

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení.

Důvodová zpráva

Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu

Příjmy z ošetřovného jako jedné z dávek nemocenského pojištění, se obdobně jako jiné sociální dávky započítávají do příjmu pro účely dávek státní sociální podpory a navýšeného příspěvku na péči o 2 000 Kč v tom kalendářním měsíci, ve kterém byly vyplaceny.

Podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, se poskytuje ošetřovné po dobu 9 kalendářních dnů (v případě osamělosti rodiče 16 kalendářních dnů) při ošetřování nebo péči o dítě mladší 10 let. Dávka se vyplácí poté, co zaměstnavatel zašle České správě sociálního zabezpečení potřebné podklady. Běžně tak rodič, který ošetřuje dítě nebo o něj pečuje z důvodu stanoveného uzavření školského nebo jiného zařízení, má po část kalendářního měsíce příjem ze zaměstnání a dítě má tak zachován nárok na přídavek na dítě ve zvýšené výměře v následujícím kalendářním čtvrtletí nebo je zachován nárok na vyšší příspěvek na péči

2. Odůvodnění hlavních principů a nezbytnosti navrhované právní úpravy

Návrh se týká započítávání ošetřovného, které je poskytováno v souvislosti s mimořádnými opatřeními ve spojení s pandemií COVID-19.

Příjmy z dávek nemocenského pojištění, obdobně jako jiné sociální dávky, se započítávají do příjmu pro účely dávek státní sociální podpory v tom kalendářním měsíci, ve kterém byly vyplaceny. V době mimo pandemii COVID-19 se podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, poskytuje ošetřovné po dobu 9 kalendářních dnů (v případě osamělosti rodiče 16 kalendářních dnů) při ošetřování nebo péči o dítě mladší 10 let. Dávka se vyplácí poté, co zaměstnavatel zašle České správě sociálního zabezpečení potřebné podklady. Běžně tak rodič, který ošetřuje dítě nebo o něj pečuje z důvodu stanoveného uzavření školského nebo jiného zařízení, má po část kalendářního měsíce příjem ze zaměstnání a dítě má tak zachován nárok na přídavek na dítě ve zvýšené výměře v následujícím kalendářním čtvrtletí.

Zákonem č. 438/2020 Sb. ze dne 29. října 2020 o úpravách poskytování ošetřovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii a o změně zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, byly významně upraveny podmínky pro poskytování ošetřovného. V souvislosti s nařízeným uzavřením škol byla prodloužena doba poskytování této dávky a zvýšena částka dávky. Jedná se o mimořádné opatření, které platí pouze po dobu vyhlášených mimořádných opatření při epidemii, nejdéle do 30. června 2021. V měsíci říjnu došlo k plošnému uzavření prvních stupňů základních škol, které přetrvalo do listopadu a není vyloučeno, že bude pokračovat i v jiných měsících. Lokálně mohou nastávat

případy uzavření škol v dalších měsících. V důsledku těchto opatření bude velký počet rodičů čerpat ošetřovné, a to za měsíc říjen 2020, listopad 2020, a pokud nedojde v měsíci listopadu k otevření škol, rovněž i za měsíc prosinec 2020.

MPSV při odhadech dopadů na výplatu dávek předpokládalo cca 150 tisíc žadatelů o ošetřovné, a proto je nepochybné, že bude nutno zpracovávat velké množství žádostí o ošetřovné.

České správě sociálního zabezpečení jsou zasílány podklady pro výplatu dávek od zaměstnavatelů až po uzavření docházky za kalendářní měsíc a po předložení žádosti zaměstnance zaměstnavateli zpravidla v první polovině měsíce následujícího po období péče o dítě, není výjimkou i pozdější zaslání podkladů.

Dávka ošetřovného má být vyplacena do 30 dnů po obdržení žádosti. V měsících duben až červen, kdy také došlo k plošnému opatření uzavření škol, bylo zpracováno do 10 dnů cca 50 až 60 % žádostí, lze proto očekávat, že ošetřovné bude žadatelům za měsíc říjen 2020 vyplaceno většinou v měsíci listopadu 2020, ale určitá část, kterou lze předběžně odhadnout na 20–25 %, bude vyplacena až v měsíci prosinci 2020. Obdobný režim výplaty bude probíhat i za měsíc listopad 2020, kdy lze předpokládat, s ohledem na počet pracovních dnů v měsíci prosinci 2020, nutné uzávěrky v rámci účetního roku a s nimi spojené zastavení výplat v posledních dnech roku apod., že 30–35 % dávek bude vyplaceno až v lednu 2021.

Dojde tak k situaci, kdy lze předpokládat, že minimálně u tisíců, pravděpodobně menších desetitísíců rodičů dojde k výplatě ošetřovného v jiném měsíci, než by byla vyplacena mzda, případně ke kumulaci výplaty ošetřovného za dva měsíce či ošetřovného se mzdou. Tato mimořádná situace může mít dva nepříznivé důsledky pro nárok nebo výši přídatku na dítě, případně dalších příjmově testovaných dávek.

Dochází ve zvýšené míře k tomu, že v některém kalendářním měsíci (zejména na počátku) nemají rodiče vyplaceno ošetřovné, tzn. stanovený pracovní příjem v daném měsíci. Nezaopatřeným dětem může z toho důvodu vzniknout nárok na přídatek na dítě pouze v základní výměře. Tento problém se dotýká rodin, kde není jiná osoba, která by měla v daném kalendářním měsíci „pracovní“ příjem nebo dávku tento příjem nahrazující, zejména osamělých rodičů pobírajících ošetřovné v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii.

Navrhuje se proto, aby v zákoně byla stanovena domněnka splnění stanoveného „pracovního“ příjmu v tom kalendářním měsíci, ve kterém rodič měl nárok na ošetřovné přesto, že mu v tom kalendářním měsíci nebylo ošetřovné vyplaceno. Tímto opatřením zůstane zachován dítěti nárok na přídatek na dítě ve zvýšené výměře.

Příjem z dávek nemocenského pojištění, důchodového pojištění a dalších dávek se započítává do rozhodného příjmu v tom kalendářním měsíci, ve kterém je vyplacen. Vzhledem k tomu, že ošetřovné čerpá v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii statisíce rodičů, je pravděpodobné, že minimálně v tisících, resp. menších desetitísících případů se vyplátí

ošetřovné za dva měsíce najednou (na počátku čerpání) nebo po ukončení ošetřovného v kumulaci se mzdou. V takovém případě se může stát, že příjem za kalendářní čtvrtletí přesáhne zákonem stanovený limit příjmu pro nárok na přídavek na dítě a nezaopatřené dítě ztratí nárok na přídavek na dítě v následujícím kalendářním čtvrtletí přesto, že celkový příjem rodiny se v daných dvou kalendářních čtvrtletí fakticky nezvýšil. Jedná se o negativní důsledek související s mimořádným prodloužením podpůrčí doby ošetřovného a se změnou výplatního termínu ošetřovného. Tento negativní dopad se promítá do všech příjmově testovaných dávek státní sociální podpory a také do podmínek pro zvýšení příspěvku na péči o 2000 Kč, u něhož se rozhodný příjem posuzuje rovněž podle zákona o státní sociální podpoře.

Vzhledem k podmínkám pro poskytování ošetřovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii COVID-19 a jejich administraci, mohou být rodiny s nezaopatřenými dětmi neodůvodněně negativně dotčeny v nároku a výši přídavku na dítě ve dvou kalendářních čtvrtletích, případně i ve 3. kalendářním čtvrtletí roku 2021.

Navrhuje se proto ošetřovné náležející za období od října 2020 do června 2021 nezapočítávat do rozhodného příjmu pro příjmově testované dávky státní sociální podpory, tj. pro přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné a rovněž pro zvýšení příspěvku na péči poskytované podle zákone o sociálních službách. Jedná se o mimořádné opatření vztahující se na ošetřovné poskytované nejdéle do 30.6.2020.

Obdobně jako dosud jiné dávky nemocenského pojištění (peněžitá pomoc v mateřství) nebo důchodového pojištění bude pro účely dávek státní sociální podpory Úřad práce ČR sám zjišťovat potřebná data o ošetřovném z informačního systému České správy sociálního zabezpečení.

Při poskytování ošetřovného mimo toto pandemické období takové důsledky nehrozí a ošetřovné se bude započítávat do rozhodného příjmu tak jako ostatní dávky.

Nárok a výše dávek pomoci v hmotné nouzi zůstávají tímto zákonem nedotčeny.

3. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Navrhovaný zákon je v souladu s ústavním pořádkem České republiky a plně respektuje též Listinu základních práv a svobod.

4. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie

Navrhovaný zákon je v souladu s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie.

Na předmět navrhované právní úpravy dopadá Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, v platném znění, nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, v platném znění, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1231/2010 ze dne 24. listopadu 2010, kterým se rozšiřuje působnost nařízení (ES) č. 883/2004, a nařízení (ES) č. 987/2009 na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti. Tyto předpisy však neupravují konkrétní podmínky a výši dávek, kterých se týkají, v národních předpisech.

5. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána

Navrhovaný zákon je v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, podle čl. 10 Ústavy. Navrhovaná právní úprava se projeví v úrovni plnění minimálních standardů sociálního zabezpečení, to jest závazků, které pro Českou republiku vyplývají zejména z Úmluvy mezinárodní organizace práce č. 102 a Evropského zákoníku sociálního zabezpečení. Plnění článku 44 Evropského zákoníku sociálního zabezpečení o požadovaných celkových peněžních výdajích na rodinné dávky bude moci být dokládáno standardním výpočtem.

6. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny

Navrhovanými opatřeními ve vztahu k započítávání ošetřovného pro nárok a výši přídatku na dítě a zvýšení příspěvku na péči nedojde k úspoře finančních prostředků, které by souvisely se snížením přídatku na dítě, případně se ztrátou nároku na ně z důvodu způsobu započítávání mimořádně upraveného ošetřovného poskytovaného v souvislosti mimořádnými opatřeními při epidemii a jeho administrací, kdy jsou rodiče nuceni po nařízenou dobu pečovat o nezaopatřené děti, případně se snížením nebo ztrátou nároku na příspěvek na bydlení anebo ztrátou nároku na zvýšení příspěvku na péči.

Nezapočítáváním ošetřovného náležejícího v časově omezeném období může dojít, rovněž po časově omezené období (zejména 1. a 2. čtvrtletí 2021), k mírnému nárůstu osob s nárokem na příjmově testované dávky státní sociální podpory, případně k mírnému zvýšení příspěvku na bydlení. Nově mohou získat nárok rodiny s malými dětmi, které mají příjmy mírně nad úrovní hranice příjmu rozhodného pro nárok na přírdek na dítě nebo příspěvek na bydlení. Předpokládá se, že se může jednat o rodiny v řádu desítek tisíc, což by nemělo samo o sobě vyvolat požadavek na navýšení kapitoly MPSV.

Navrhovaná opatření budou mít pozitivní vliv na sociální situaci rodin s nezaopatřenými dětmi, resp. zabrání negativnímu dopadu na ně.

7. Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Navrhovaný zákon nebude mít žádné dopady na ochranu soukromí a osobních údajů.

8. Zhodnocení korupčních rizik

Navrhovaný zákon není spojen s žádnými korupčními riziky.

9. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo ochranu státu a dopady na životní prostředí

Navrhovaný zákon nemá vliv na bezpečnost nebo obranu státu ani na životní prostředí.

10. Způsob projednání návrhu zákona

Účinnost úpravy započítávání mimořádného ošetrovného pro nárok a výši dávek státní sociální podpory a zvýšení příspěvku na péči se navrhuje dnem jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů s tím, že toto opatření se dotkne nároku a výše dávek pro tento celý kalendářní měsíc, ve kterém zákon nabyde účinnosti. Toto opatření je potřeba upravit již pro dávky nárokové za 1. čtvrtletí, protože již tyto dávky budou ovlivněny nárokem a výplatou mimořádného ošetrovného.

Současně s předložením návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 437/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti dávek státní sociální podpory a příspěvku na péči v souvislosti s nouzovým stavem při epidemii, se předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky žádá o projednání návrhu zákona ve zkráceném jednání v rámci vyhlášeného stavu legislativní nouze podle § 99 zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Podmínky § 99 zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny jsou splněny, neboť v důsledku pandemie COVID-19 jsou zásadním způsobem ohrožena základní práva a svobody občanů, v tomto případě konkrétní skupiny, a to rodin s nezaopatřenými dětmi. Podle čl. 32 Listiny základních práv a svobod je rodina pod ochranou zákona, Listina zdůrazňuje především zvláštní ochranu dětí. Zároveň čl. 32 Listiny základních práv a svobod uvádí, že rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu. Vlivem pandemie COVID-19 jsou práva rodin s dětmi ohrožena, proto rodiny v této nepříznivé situaci mají právo na pomoc státu, které jim Listina zaručuje.

Zvláštní část

K čl. I

K bodu 1

V návrhu zákona se pro účely nároku na přídavek na dítě ve zvýšené výměře zavádí domněnka splnění stanoveného „pracovního“ příjmu podle § 18 odst. 2 zákona o státní sociální podpoře v tom kalendářním měsíci, ve kterém rodič měl nárok na ošetrovné přesto, že mu v tom kalendářním měsíci nebylo ošetrovné vyplaceno. Tímto opatřením zůstane zachován dítěti

nárok na přídavek na dítě ve zvýšené výměře, a to od splátky náležející za kalendářní měsíc leden 2021 až do splátky náležející za kalendářní měsíc září 2021. Obdobně jako dosud jiné dávky nemocenského pojištění (peněžitá pomoc v mateřství) nebo důchodového pojištění bude pro účely dávek státní sociální podpory Úřad práce ČR sám zjišťovat potřebná data o ošetrovném z informačního systému České správy sociálního zabezpečení.

K bodu 2

Pro účely rozhodného příjmu u dávek státní sociální podpory poskytovaných v závislosti na výši příjmu a zvýšení příspěvku na péči se navrhuje ošetrovné nepovažovat za příjem, a to pro splátky dávek náležejících za kalendářní měsíce leden 2021 až září 2021. Navržená úprava má zabránit situacím, kdy dojde k výplatě ošetrovného v jiném měsíci, než by byla vyplacena mzda, případně ke kumulaci výplaty ošetrovného za dva měsíce či ošetrovného se mzdou, což může mít nepříznivé důsledky pro nárok na přídavek na dítě, případně další příjmově testované dávky. Jedná se o vyplacení ošetrovného v době po dobu vyhlášených mimořádných opatření při epidemii.

K čl. II

Navrhuje se účinnost dnem vyhlášení zákona. Datum účinnosti úpravy je stanoveno s cílem bezprostřední možné reakce na dopady pandemie COVID-19 a omezujících opatření na sociální a ekonomickou situaci rodin s dětmi.

V Praze dne 4. ledna 2021

Předseda vlády:

Ing. Andrej Babiš v. r.

Ministryně práce a sociálních věcí:

Dipl.-Pol. Jana Maláčová, MSc. v. r.